

van GS III verstandig en beleidvol opgetreden zijn. Wij menen dat al het voorafgaande een ontkenkend antwoord op die vraag behelst. Zelden heeft men zo goede bedoelingen zo onhandig, ja onnozel nagestreefd. Daarbij mag overigens opgemerkt worden dat de primaire fout in Londen gemaakt werd waar de centrale van de SIS de dubbele rol die Franz Fischer speelde, niet doorzien had. Payne Best kreeg een opdracht die niet deugde. Hem en Stevens ontbrak het aan waakzaamheid en voor de Nederlanders die hen gingen helpen, gold hetzelfde. 'Maar wij hadden nu eenmaal', aldus generaal Fabius, 'het gevoel (toenmaals hadden wij het zeer zeker) dat de Engelse *Secret Service* schitterend werkte'.¹ Generaal van Oorschot had dat gevoel in hoge mate. Hij is nooit neutraal geweest, hij heeft zich ook nooit als zodanig gedragen.

Die laatste factor heeft bij de Enquêtecommissie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal niet het gewicht gekregen dat hem toekomt. Wij hebben in veel opzichten voor het onderzoek dat de subcommissie-Donker naar het Venlo-incident ingesteld heeft, grote waardering: zij heeft in het tweede Enquêteverslag het door de Duitsers bedreven *Spiel* schitterend ontrafeld; door verscheidene getuigen onvolledig voorgelicht en bij voorbaat geneigd tot de opvatting dat er aan Nederlandse kant niets geschied was wat men als een formele inbreuk op de verplichtingen der neutraliteit kon beschouwen, heeft zij evenwel (zulks op het voetspoor van een commissie van hoge militairen, de commissie-Sillevis, die in 1947 dezelfde materie onderzocht had) het *werkelijke* beleid van GS III onvoldoende gepeild. Daarbij heeft zij niet beseft dat haar conclusies op wezenlijke punten weerlegd werden door gegevens die de subcommissie-Ruys de Beerenbrouck bij het onderzoek naar een ander onderwerp, het militair beleid, al in het eerste Enquêteverslag gepubliceerd had.

Van twee dier conclusies kan de lezer van ons relaas de onjuistheid gemakkelijk beoordelen. Sprekend over de contacten met de buitenlandse geheime diensten schreef de Enquêtecommissie: 'Eén ding is zeker: er is geen samenwerking met dergelijke diensten in *ambtelijk* of *organisatorisch* verband geweest.'² In werkelijkheid was het tegendeel het geval. De tweede conclusie:

'Dat . . . met hetgeen aan het Venlo-incident is voorafgegaan, iets geschied zou zijn, dat met de door de regering nauwlettend gevoerde politiek van neutraliteit strijdig zou zijn, is dan ook naar het oordeel van de commissie geheel en al onwaar. Hetgeen ook overduidelijk blijkt uit het feit dat, indien bij de Duitsers op dat ogenblik daaraan enige twijfel bestaan zou hebben, de volgende dag de

¹ Getuige H. A. C. Fabius, a.v., dl. II c, p. 331. ² A.v., dl. II a, p. 31.